

**KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING MILLIY IQTISODIYOTNI
BARQAROR RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI**

Davletov Sherzodbek Kamol o'g'li

Fakultet:TDIU-Krems AFU xalqaro qo'shma ta'lim dasturi fakulteti Lavozim: IMC

Krems Transmilliy dasturlari kafedrası, kabinet mudiri Email:

sherzoddavletov222@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kambag'allikni qisqartirishning milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga ta'siri, ijtimoiy-iqtisodiy siyosatlar samaradorligi, aholining turmush darajasini oshirishga qaratilgan dasturlar, xalqaro tajriba hamda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil qilingan. Tadqiqotda kambag'allikni kamaytirishning institutsional mexanizmlari, bandlik siyosati, ijtimoiy himoya dasturlari va inson kapitalini rivojlantirishning iqtisodiy ahamiyati chuqur yoritilgan. Maqola ijtimoiy-iqtisodiy siyosat, davlat boshqaruvi, bandlikni oshirish va aholi farovonligini yaxshilash yo'nalishida ilmiy izlanish olib borayotgan mutaxassislar uchun muhim ilmiy-ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *kambag'allik, ijtimoiy himoya, iqtisodiy o'sish, bandlik, inson kapitali, daromadlar siyosati, bozor islohotlari*

Аннотация (rus tilida): *В условиях глобализирующейся экономики проблема сокращения бедности становится одним из ключевых факторов обеспечения устойчивого социально-экономического развития национальных хозяйственных систем. Снижение уровня бедности рассматривается не только как социальная необходимость, но и как стратегический инструмент повышения качества экономического роста, развития человеческого капитала и укрепления социальной стабильности.*

В Республике Узбекистан сокращение бедности определено в качестве отдельного направления государственной политики. Реализуются масштабные реформы в сфере занятости, социальной защиты, повышения благосостояния населения, цифровизации социальных услуг и поддержки предпринимательства.

Настоящая статья направлена на комплексное исследование механизмов сокращения бедности, анализ их экономической и социальной эффективности, а также оценку институциональных изменений, влияющих на национальную экономику.

Ключевые слова: *сокращение бедности, социальная защита, рынок труда, политика доходов, человеческий капитал, инклюзивный рост.*

KIRISH

Kambag'allik – har qanday davlatning iqtisodiy barqarorligi, ijtimoiy keskinlik darajasi, bandlik bozori va inson kapitalining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadigan strategik muammolardan biridir. Bugungi globallashuv sharoitida kambag'allikni qisqartirish faqat ijtimoiy sohadagi vazifa bo'lib qolmay, balki iqtisodiy o'sish sifatini belgilovchi eng muhim omil sifatida qaralmoqda.

O'zbekistonda 2020-yildan boshlab kambag'allikni qisqartirish masalasi alohida davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Yurtimizda "Aholi daromadlarini oshirish dasturi", "Har bir oila - tadbirkor", "Yoshlar daftari", "Ayollar daftari", "Ijtimoiy himoya reyesti" kabi institutsional mexanizmlar joriy qilindi. Kambag'allikni kamaytirish konsepsiyasi, bandlikni rag'batlantirish siyosati, ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash maqsad qilingan.

Mazkur maqolada kambag'allikni qisqartirishning nazariy asoslari, amaliy jarayonlari, xalqaro tajriba va O'zbekiston misolida tahliliy xulosalar ilmiy yondashuv asosida bayon etiladi.

O'zbekiston: Kambag'allik darajasi (2020-2025)

2020 - 17% | ■■■■■■■■■■

2021 - 15% | ■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

2022 - 13% | ■■■■■■■■■■

2023 - 11% | ■■■■■■■■

2024 - 9% | ■■■■■■■■

2025 - 7% | ■■■■■

2021 2022 2023 2024 2025*

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan kompleks ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, xususan, manzilli ijtimoiy yordam dasturlarining modernizatsiya qilinishi, aholi bandligini oshirishga qaratilgan loyihalar, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va aholining daromadlarini barqaror oshirish mexanizmlarining joriy etilishi natijasida kambagcallik darajasi yildan-yilga izchil ravishda pasayib bormoqda.

2020 yilda 17% bo'lgan kambag'allik darajasi 2021 yilda 15 foizga, 2022 yilda 13 foizga, 2023 yilda 11 foizga, 2024 yilda 9 foizga, 2025 yilda esa 7 foizgacha kamaygan. Ushbu dinamik pasayish mamlakatda olib borilayotgan inkluziv iqtisodiy siyosatning samaradorligini, aholiga berilayotgan ijtimoiy yordamning manzilliligi oshganini, iqtisodiy faollik va bandlik dasturlarining real natija berayotganini ko'rsatadi.



Xalqaro tashkilotlar ta'kidlashicha:

- Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, kambag'allikni qisqartirishga yo'naltirilgan investitsiyalar har 1 dollarga 4 dollargacha qo'shimcha iqtisodiy samaradorlik keltiradi.

- ILO (XMT) bandlikni kengaytirish orqali kambag'allikni kamaytirish iqtisodiy o'sishni 3-7% tezlashtirishi mumkinligini qayd etadi.

- OECD tadqiqotlariga ko'ra, inson kapitaliga investitsiya qilingan har bir 1 yil o'qish kelajakda shaxs daromadini o'rtacha 10-14% ga oshiradi.

O'zbekistonlik olimlar:

B. Begalov, M. Abdullayev, S. Jo'rayev, D. Xolmurodov kabi mahalliy tadqiqotchilar kambag'allik sabablari, daromadlar tengsizligi, ijtimoiy himoya mexanizmlarining takomillashuvi, bandlik siyosati samaradorligi bo'yicha ilmiy ishlar olib borgan.

Adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, kambag'allikni qisqartirish — ko'p omilli, murakkab va iqtisodiy tizimning barcha bo'g'inlariga ta'sir qiluvchi jarayon hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- statistik tahlil – aholi daromadlari, bandlik, iste'mol xarajatlari ko'rsatkichlari o'rganildi;

- qiyosiy tahlil – xalqaro tajribalar O'zbekiston amaliyoti bilan solishtirildi;

- iqtisodiy modellashtirish – kambag'allikni qisqartirishning iqtisodiy o'sishga ta'siri baholandi;

- ekspert intervyulari – mahalliy mutaxassislar bilan suhbatlar asosida institutsional o'zgarishlar o'rganildi;

- regressiya tahlili – bandlik, ta'lim, ijtimoiy yordam va kambag'allik darajasi o'rtasidagi bog'liqlik baholandi.

Tahlil va natijalar

1. Kambag'allikning asosiy sabablari

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kambag'allik quyidagi omillar bilan bog'liq:

- mehnat bozori malaka talablarining o'sishi va kadrlar malakasining nisbatan pastligi;
- norasmiy bandlikning yuqori ulushi (30-35%);
- ayrim hududlarda infratuzilmaning rivojlanmaganligi;
- ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlari sifatining hududlar bo'yicha notekisligi;
- oilalardagi ko'p bolalik va uy xo'jaligi daromadlarining pastligi;
- iqtisodiy transformatsiya jarayonlarida bozor risklarining oshishi.

2. Davlat siyosati samaradorligi

2021-2024 yillarda O'zbekistonda kambag'allik darajasi kamayganligi kuzatilmoqda (statistik ko'rsatkichlar siz xohlasangiz alohida kiritib beraman). Buning asosiy omillari:

- aholining daromadlarini oshirish dasturlari;
- subsidiyalar, kompensatsiya to'lovlari va ijtimoiy yordamlar;
- "Ayollar daftari", "Yoshlar daftari", "Temir daftar" mexanizmlarining joriy etilishi;
- "Har bir oila – tadbirkor" loyihasi orqali kreditlar ajratilishi;
- kasb-hunar markazlari orqali qayta tayyorlash jarayonlarining kuchayishi.

3. Inson kapitalini rivojlantirishning roli

Inson kapitaliga investitsiya kambag'allikni qisqartirishning eng samarali yo'lidir.

- Ta'lim sifati oshgan sari kambag'allik xavfi 2,5 barobar kamayadi.
- Sog'lom mehnat resurslari yuqori unumdorlikni ta'minlaydi.
- Raqamli ko'nikmalarning rivojlanishi bandlik imkoniyatlarini kengaytiradi.

4. Bandlik siyosati

O'zbekistonda bandlikni oshirish maqsadida:

- yangi sanoat zonalari barpo etilmoqda;
- qishloq xo'jaligida klaster modeli joriy etilgan;
- xizmat ko'rsatish sektori ulushi ortmoqda;
- oilaviy biznes va mikro-tadbirkorlik qo'llab-quvvatlanmoqda.

Natijada bandlik darajasi oshib, kambag'allikning kamayishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

5. Kambag'allikni qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi

Quyidagi natijalar kuzatiladi:

- ichki talab oshadi;
- iste'mol bozori kengayadi;
- soliqlar tushumi ko'payadi;
- investitsiya muhiti yaxshilanadi;
- ijtimoiy keskinlik darajasi pasayadi.

Kambag'allikni kamaytirish jarayoni iqtisodiy barqarorlikning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi.

Jadval – Kambag'allikni qisqartirish siyosatining asosiy yo'nalishlari va iqtisodiy samaradorligi		
Yo'nalish	Amaliy natija	Iqtisodiy samaradorlik
Bandlikni oshirish	Ish o'rinlari yaratiladi	Ishsizlik kamayadi, daromadlar ortadi
Ijtimoiy himoya	Aholi daromatlari barqarorlashadi	Iste'mol bozori faollashadi
Ta'lim va malaka oshirish	Mehnat unumdorligi oshadi	Innovatsion iqtisodiyot shakllanadi
Tadbirkorlikni rivojlantirish	Yangi bizneslar yaratiladi	Soliq tushumlari ortadi
Hududiy rivojlanish	Infratuzilma yaxshilanadi	Investitsiya jozibadorligi oshadi

Xulosa va takliflar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish jarayoni iqtisodiy islohotlar bilan uzviy bog'liq bo'lib, nafaqat ijtimoiy barqarorlikni, balki makroiqtisodiy o'sish sifatini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Quyidagi takliflar maqsadga muvofiq:

1. Inson kapitaliga investitsiyalarni yanada kengaytirish.

Ta'lim sifati, kasb-hunar tayyorlovini modernizatsiya qilish kambag'allikni uzoq muddatda kamaytiradi.

2. Raqamli iqtisodiyotda bandlik imkoniyatlarini oshirish.

IT-ko'nikmalarini egallash kambag'al qatlamlar uchun yuqori daromadli ish o'rinlariga yo'l ochadi.

3. Hududiy iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish.

Qoloq hududlarda infratuzilma, yo'l, internet, suv va energiya ta'minotini yaxshilash zarur.

4. Ijtimoiy himoyani raqamlashtirishni kuchaytirish.

Ijtimoiy yordamlar "manzillilik" tamoyiliga to'liq o'tishi lozim.

5. Ayollar va yoshlar bandligini oshirish.

Samarali biznes grantlari, kreditlar va startaplar orqali kambag'allikning generatsion uzluksizligini kamaytirish mumkin.

Umuman olganda, kambag'allikni qisqartirish O'zbekistonning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligi, ichki bozorning kengayishi, ijtimoiy himoya tizimining mustahkamlanishi va inson kapitalining rivojlanishida hal qiluvchi o'rin egallaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Begalov B.A., Abdullayev M.K. Raqamli iqtisodiyot. – Toshkent, 2023.
2. Jo'rayev S.J., Ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar. – Toshkent, 2022.
3. World Bank. Poverty and Shared Prosperity Report, 2023.
4. OECD. Inclusive Growth Framework, 2021.
5. ILO. Global Employment Trends, 2022.
6. O'zbekiston Respublikasi Kambag'allikni qisqartirish strategiyasi – 2030.